

Przedmowa

Pierwszy z dwóch numerów poświęconych typowym i nietypowym rolom tłumacza otwieramy przeglądowym artykułem Anny Bednarczyk, która w encyklopedycznym skrócie ukazuje, jak szkoleni, zatrudnieni i kontrolowani przez organy państwowe tłumacze stają się narzędziem polityki państwa, realizując założone przezeń cele oraz program ideologiczny. Autorka podaje przykład Rosji, ale sytuacja wyglądała podobnie w całej Europie.

Pozostałe artykuły dotyczą przekładu pisemnego, głównie artystycznego. Wszystkie opisują, w mniejszym lub większym stopniu, sygnalizowaną trzy dekady temu przez Annę Legeżyńską kumulację ról tłumacza: czytelnika, znawcy, krytyka, badacza i ‘drugiego autora’ tekstu.

Anna Majkiewicz analizuje podobieństwa i różnice w koncepcjach roli i zadań tłumacza u niemieckich myślicieli preromantycznych i romantycznych: Herdera, Schlegla, Goethego, Schleiermachera; każdy z nich parał się przekładem, każdy podkreślał rolę tłumacza jako pośrednika w wymianie myśli, w tworzeniu literatury powszechnej.

Podobne poglądy głosił żyjący w tej samej epoce w Polsce, to znaczy nigdzie, Jan Nepomucen Kamiński (1777-1855), którego sylwetkę przypomina Markus Eberharter. Jego działalność znacznie wykraczała poza rolę dostawcy tekstów dla Teatru Lwowskiego, a jako pośrednik kulturowy potrafił wznieść się ponad bieżącą sytuację polityczną: Schiller, którego sztuki przekładał Kamiński, reprezentował wszakże kulturę jednego z zaborców.

Rolę tłumacza jako hermeneuty-poszukiwacza prawdy w rozumieniu Heideggera i innych dwudziestowiecznych filozofów podkreśla, ilustrując własnym przykładem, Maria Korusiewicz.

Dla Katarzyny Kruk-Junger ważniejszy niż Heideggerowska prawda jest Vermeerowski skopos. Autorka zastanawia się, jak uczyć młodych tłumaczy analizy sytuacji komunikacyjnej i rozpoznawania celu przekładu.

Celem greckich dramaturgów z V wieku p.n.e. było stworzenie widowiska przeznaczonego do wystawienia na scenie, ta jednak znacznie się zmieniła w przeciągu ponad dwu tysięcy lat. O tłumaczach przystosowujących antyczne teksty do potrzeb nowoczesnej sceny pisze Barbara Bibik; *nota bene* zagadnienie to omówiła wyczerpująco w swojej najnowszej książce *Translatoris vestigia. Projekcje inscenizacyjne wybranych polskich tłumaczy Orestei Ajschylosa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2016.

W historii teatru nie brakuje przykładów tłumaczy ściśle współpracujących z reżyserami czy tłumaczących reżyserów; Renata Niziołek przedstawia nietypowe w polskim teatrze przypadki, gdy po rolę tłumacza sięga aktor.

Czy możliwe jest, że rolę tłumacza tekstów artystycznych przejmie niebawem maszyna? Tamara Brzostowska-Tereszkiewicz odpowiada twierdząco, podając przykład *Króla Ubu* spolszczonego przez Tłumacza Google'a i przeciwstawiając niedostatkowi przekładu maszynowego niedostatki sposobu lektury uprawianego przez cyfrowego czytelnika.

Zapraszamy do lektury.

Redakcja

Niniejszy tom dedykujemy pamięci

prof. dr hab.

Anny Drzewickiej

1932-2018

Mediewistki, nestorki polskiej traduktologii

Tłumaczki na język polski poezji Verlaine'a,
Pieśni o Rolandzie i Miracles de Notre Dame

Tłumaczki na język francuski „Gorzkich żali” (*Plaintes Amères*)
i wyboru poezji staropolskiej *Anthologie*
de l'ancienne poésie polonaise

Wdzięczni wychowankowie i przyjaciele